Między entuzjazmem a sceptycyzmem: partycypacja społeczna oczami urzędników administracji samorządowej

Streszczenie

Jak urzędnicy samorządowi postrzegają aktywność mieszkańców oraz ich rolę w podejmowaniu decyzji dotyczących spraw lokalnych? W raporcie ***Między entuzjazmem a sceptycyzmem: partycypacja społeczna oczami urzędników administracji samorządowej,*** Anna Dąbrowska i Patrycja Hryciuk-Ziółkowska odpowiadają na te pytania, analizując postawy pracowników administracji samorządowej wobec partycypacji społecznej. Opracowanie opiera się na wynikach ogólnopolskiego badania SAM-SON, przeprowadzonego przez Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego jesienią 2025 roku i obejmuje odpowiedzi 8666 pracowników urzędów gmin, w tym miast na prawach powiatu.

Wyniki badania wskazują, że urzędnicy stosunkowo dobrze oceniają aktywność mieszkańców. Niemal połowa respondentów wyraziła pozytywną opinię na temat zaangażowania obywateli, choć jednocześnie 44% uznało ich bierność i brak zainteresowania sprawami publicznymi za jedną z barier w zarządzaniu gminą. Krytyczne oceny częściej formułowali urzędnicy bezpośrednio związani z partycypacją społeczną i współpracą z organizacjami pozarządowymi bądź rewitalizacją niż pracownicy działów technicznych, co – zdaniem autorek raportu – może wynikać z ich większej znajomości praktycznych wyzwań związanych z angażowaniem obywateli.

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi wyodrębniono cztery typy postaw urzędników: (1) usatysfakcjonowani obserwatorzy, (2) alarmujący krytycy, (3) mobilizujący entuzjaści oraz (4) zdystansowani sceptycy. Rozkład tych typów był zależny od wielkości gminy. W gminach liczących do 5 tysięcy mieszkańców najczęściej występowali „alarmujący krytycy” (negatywnie oceniający aktywność mieszkańców i przekonani, że ich bierność stanowi problem w zarządzaniu gminą), natomiast w większych miastach zdecydowanie dominowali „usatysfakcjonowani obserwatorzy” (pozytywnie oceniający aktywność mieszkańców i deklarujący, że ich bierność nie stanowi problemu w zarządzaniu gminą).

Badanie wskazuje na stosunkowo wysokie poparcie wśród urzędników dla idei partycypacji społecznej. Większość respondentów (72%) uznało, że mieszkańcy powinni bezpośrednio uczestniczyć w podejmowaniu kluczowych decyzji dotyczących gminy. Jednocześnie odpowiedzi urzędników wskazują na pewną rozbieżność między akceptacją dla samej idei partycypacji a oceną przygotowania mieszkańców do udziału w procesach decyzyjnych. Nieco ponad połowa badanych (52%) wyraziła opinię, że mieszkańcy nie dysponują wystarczającą wiedzą, aby decydować o sprawach publicznych. Obawy respondentów częściej odnosiły się do kompetencji merytorycznych uczestników niż do potencjalnych trudności z organizacją procesów czy do ryzyka wystąpienia konfliktów.

Raport wskazuje również, że postawy urzędników wobec partycypacji społecznej nie są prostą konsekwencją oceny poziomu aktywności mieszkańców. Większe znaczenie ma sposób postrzegania bierności obywatelskiej – respondenci, którzy uznawali ją za istotny problem, częściej deklarowali poparcie dla rozwijania mechanizmów partycypacyjnych, niezależnie od oceny bieżącego poziomu zaangażowania mieszkańców. Analiza podkreśla także znaczenie kontekstu instytucjonalnego. Urzędnicy, którzy dostrzegają angażowanie mieszkańców przez władze lokalne, częściej sami popierają model zarządzania oparty na współpracy i dialogu.

W podsumowaniu autorki podkreślają, że rozwój partycypacji społecznej wymaga uwzględnienia nie tylko aktywności mieszkańców, ale także kształtowania warunków instytucjonalnych sprzyjających współpracy z obywatelami. Obejmują one sposób organizacji i działania administracji samorządowej, kulturę organizacyjną urzędów oraz nastawienie władz lokalnych do dialogu z mieszkańcami.